

PINTÉR ISTVÁN:

14 NAP

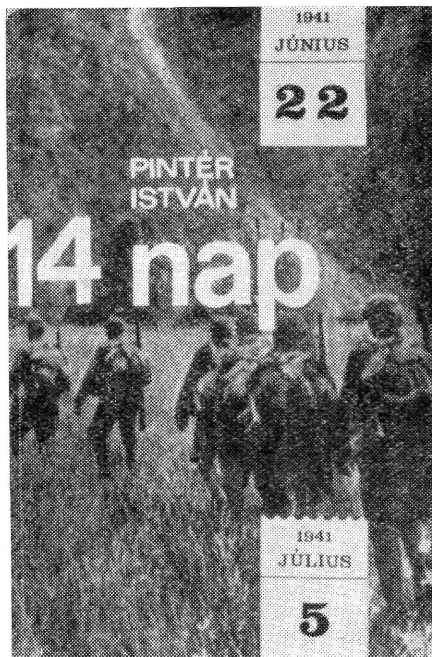
(Budapest, Gondolat Kiadó, 1966. 259 o.)

Több mint húsz év telt el a második világháború befejezése óta, ám mégis azt tapasztaljuk, hogy az olvasóközönség érdeklődése nem csökken a tragikus 1939—1945-ös esztendőkre eseményei iránt. Ennek egyik magyarázata az, hogy a ma élő felnőtt generáció nagyobb része átélte ezt az időszakot. Sokat láttak és hallottak, sok mindennek részesei voltak, de a dolgok természetéből fakad, hogy annak idején nem láthatták az összefüggéseket.

Nem kevésbé érdekli a második világháború eseményei a közben felnőtté vált fiatalokat, akik egyáltalán nem rendelkeznek személyes tapasztalatokkal, élményekkel. Az emberekben él a természetes érdeklődés a történetek miéértje iránt, így mindig hálásak a kapott tájékoztatásért.

Az elmúlt évek kutatómunkájának sikereként a második világháború legfontosabb hazai és nemzetközi eseményei ma már megfelelő tudományos megvilágítást kaptak. Az alkotómunka eredményei azonban nem minden esetben jutnak el az egyre szélesedő olvasóközönséghez olyan mértékben, ahogy az kívánatos volna. Ezért mind nagyobb szerep hárul a több ezres példányszámban megjelenő népszerű kiadványokra, melyek kevésbé elvont formában tárgyalnak jelentős történelmi eseményeket s így közvetlenebb módon, hatékonyabban tudják szolgálni a tömegek felvilágosítását és nevelését.

Ebből a szempontból nagyon hasznos és a tapasztalat tanúsága szerint az olvasók körében örömmel fogadott könyv Pintér István munkája. A szerző neve már ismert és népszerű a magyar könyvbarátok körében. Az elmúlt évek folyamán ugyanis több népszerű kiadvány társszerzőjeként, a *14 nap* megjelenésével pedig önálló munka szerzőjeként lépett az olvasók elé. A mű címéhez mintegy magyarázatul szolgál a könyv borítójára nyomtatott két dátum: 1941. június 22.—1941. július 5.

Az író e két hét eseményeit eleveníti fel egy sajátos műfaj, úgynevezett történelmi riportnapló keretében. Pintér István újságíró és nem hivatásos történész. Ily módon természetes, hogy alkotó módszerei is mások, mint a történész szakembereké. A szerző azonban nagyon vigyázott arra, hogy hű maradjon a történelmi valósághoz. A forrásokat változtatás nélkül közli, és így a tárgyalt időszakról hiteles képet tár az olvasó elé. A források jelzetét elhagyja, de azt tudatosan teszi, hogy ezzel is fokozza a könyv olvashatósságát. Tekintettel arra, hogy a tárgyalt időszak iránt szerfölött nagy az érdeklődés, helyes lett volna a könyv végén felsorolni a munkához felhasznált forrásokat.

A szerző napról napra, kronológiai sorrendben követi az eseményeket, bemutatva az életet a maga bonyolultságában és összetettségében. Ebbe a színes kavargásba ágyazza bele a sorsdöntő napok legfontosabb politikai és katonai eseményeit, mindenekelőtt azokat, amelyek annak idején a kulisszák mögött zajlottak le és a tömegek előtt ismeretlenek maradtak. Elénk tárja a magyar uralkodó osztályoknak a dolgozó nép érdekeitől idegen, bűnös politikáját, bemutatja miként reagáltak a fasiszta Németországnak a Szovjetunió ellen indított rablőháborújára. Az ország urai, félve attól, hogy kimaradnak a gyors sikert ígérő vállalkozásból, majd a győzelmet követő osztozkodásból, magakellettő módon igyekeztek kiprovokálni a bekapcsolódáshoz a német felkérését. Ez ugyan politikai megfontolásból nem következett be, de Kassa bombázása után — amely a magyar vezérkar illetékeseinek tudtával történt —, erre már nem is volt szükség. Alig telt el másfél óra az átlátszó provokáció után, már össze is ült a minisztertanács, hogy kimondja a hadüzenetet, amely népünk érdekeinek elárulását, megcsúfolását jelentette. A Szovjetunió elleni hadüzenettel az ország felelős vezetői, hogy minél előbb csatlakozhassanak a fasiszta invázióhoz, saját törvényeiket is áthágták. Az 1920. évi I. tc. 13. paragrafusában értelmében ugyanis a hadseregnek az ország határain kívül történő felhasználásához az országgyűlés hozzájárulására lett volna szükség. Az országgyűlést nem kérdezte meg sem a miniszterelnök, sem a kormányzó. Horthy-nak június 28-án Hitlerhez írt levelében ez állt: „Elrendeltem a hadiállapot kimondását Oroszországgal.” A képviselőház csak négy hónappal később, 1941. október 23-án tárgyalta a miniszterelnöknek „A Szovjetunió által Magyarországra kényszerített háborúban a Magyar Királyi Honvédségnek az ország határain túl szükségszerűen bekövetkezett alkalmazása” című előterjesztését. Jellemző az ország akkori politikai viszonyaira, hogy az előterjesztéshez — amely már címében is valótlanságot tartalmazott —, senkinek nem volt bíráló megjegyzése, pedig akkor már szélesebb körben ismert volt a kassai bombázás valódi története, mint a provokációt követő napokban.

A történelmi tények felsorakoztatása, az események egy-egy fontos mozzanatának bemutatása révén világos választ kapunk arra, milyen szerepet játszott Horthy Miklós kormányzó, Bárdossy miniszterelnök, Werth Henrik vezérkari főnök, Bartha Károly honvédelmi miniszter és még egy sor politikai, katonai vezető a Szovjetunió elleni hadbalépésben. Ugyanakkor tiszta képet kap az olvasó a szovjet diplomáciai törekvésekről is, amely arra irányult, hogy Magyarországot távol tartsa a háborútól. Molotov szovjet külügyminiszter 1941. június 27-én az esti órákban a magyar „megtorló” bombatámadások után is tárgyalt a moszkvai magyar követtel, és közölte, hogy még mindig van mód a háború elkerülésére Magyarország és a Szovjetunió között, még vissza lehet vonni a hadüzenetet. A követ csak annyit válaszolhatott, hogy újabb jelentést tesz kormányának.

Jellemző momentumok bemutatása révén a napló hiteles képet tár az olvasó elé a magyar hadseregről, amely sem kiképzését, sem felszerelését tekintve nem volt felkészülve a háborúban való részvételre. A kardcsörtető tábornokok és politikusok mögött egy rosszul felszerelt hadsereg állt, nem beszélve arról, hogy a katonák döntő többsége a gátlástalan szovjetellenes propaganda ellenére sem érezte magáénak a háborút.

1941 júniusában egy sor gazdasági megszorításra, rendőrhatalósági intézkedések megtételére került sor a kormány részéről, amelyek a háborús állapot bekövetkezésével függtek össze. A fentebb említett kérdések mindegyikét kisebb vagy nagyobb mértékben érinti a napló, és bepillantást nyerhetünk a sorsdöntő napok szerteágazó politikai, gazdasági, katonai jellegű problémáiba.

A szerző munkájában felhasználta a legújabb kutatási eredményeket, a megjelent forráskiadványokat, tanulmányokat, és ügyes kézzel válogatott a korabeli sajtóanyagból. Jellemző esetek felsorakoztatásával bemutatja a kisemberek gondokkal teli hétköznapijait, a kiváltságosok könnyelmű világát, a politikusok felelőtlen szöszátyárkodását és hazug demagógiáját. A könyv lapjairól izgalmas panoptikum tárul elénk: az olvasó a legfontosabb politikai, katonai események megismerése során szinte érzi a szomorú napok sajátos légkörét.

A szerző ajánlja új művét mindazoknak, akik ezeket a napokat átérték és azoknak, akik — szerencsájukra — még nem éltek. Mi ezt azzal egészíthetnénk ki, hogy hasznos olvasmányként ajánljuk a könyvet a második világháború időszakával foglalkozó kutatók és történészek mellett a történelemtanároknak is.

Kun József

